

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8606
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 657.6

Security audit as an efficient component for development of the enterprise

S.M. Honcharuk, N.P. Moroz

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Article info

Received 22.01.2018
Received in revised form
19.02.2018
Accepted 28.02.2018

Ivan Franko National University of
Lviv, Kopernika Str., 3, Lviv,
79000, Ukraine.
Tel.: +38-032-239-41-4068
E-mail: ygoncharuk@i.ua

Honcharuk, S.M., & Moroz, N.P. (2018). Security audit as an efficient component for development of the enterprise. *Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 20(86), 34–38. doi: 10.15421/nvlvet8606

The purpose of this scientific article is to find a complex solution of the implementation the security audit at the enterprise by developing theoretical and practical recommendations based on the principles of socially oriented economy. It should be focused on the information provision for the system of economic security of the enterprise. This scientific article deals with the creation of security audit at the enterprise. The authors considered the basic principles of the theory of economic security of the enterprise and researched its evolution. An analysis of the current state of the fight against offenses in the economic sphere was carried out. The prospects for implementing of the security audit were determined. Theoretical and practical elaborations in this field that have been used effectively in conditions of the market relations, combined with legal and socio-technological features of Ukraine may open new opportunities for the searching of more perfect models of security audit at the enterprises. Methodological basis of the research are scientific and empirical methods of investigation of the security audit based on the use of accounting and analytical technologies. Such methods as analysis, synthesis, comparison, historical, dialectical and statistics have been used for the exploring of this complex process. The authors provided the statistical data, which confirms not effective way of working of law-enforcement agencies related to the crimes in economic sphere. This may threaten the economic security of our state. On the basis of the study, relevant conclusions and generalizations were made. The security audit will help to identify and minimize commercial, financial and other risks in the management of the enterprise in a timely manner. This article justifies the necessity of implementing of the security audit, as an independent expert (auditor) who performs the audit of production, financial and economic activities. There were determined the main components of conceptual model of security audit at the enterprise. It should include the following elements: the purpose of the audit, methods of audit, its object and subject, assessment of the integrated security systems and subsystems of the enterprise; a mechanism to identify threats in the security audit and quality control of it.

Key words: audit, security audit, economic security, offenses, economic crimes, national security strategy.

Аудит безпеки як ефективна складова розвитку підприємства

С.М. Гончарук, Н.П. Мороз

Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, Україна

Метою наукової статті є комплексне розв'язання проблем впровадження на підприємстві аудиту безпеки шляхом розробки теоретичних і практичних рекомендацій, що ґрунтуються на засадах соціально-орієнтованої економіки і спрямовані на забезпечення інформаційних потреб функціонування системи економічної безпеки підприємства. У науковій статті розглянуті передумови створення аудиту безпеки підприємства, розкриті основи формування теорії економічної безпеки підприємства та проведено дослідження еволюції сутності економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності; здійснено аналіз сучасного стану боротьби з правопорушеннями в економічній сфері та визначені перспективи впровадження аудиту безпеки підприємства як основи його ефективної та стабільної діяльності. Теоретичні та практичні розробки у сфері аудиту безпеки, які ефективно використовуються в умовах ринкових відносин, у поєднанні з юридичними і соціально-технологічними особливостями України відкривають нові можливості для пошуку більш досконалої моделі побудови аудиту безпеки підприємства. Методологічною основою дослідження є засаднонаукові та емпіричні методи пізнання явищ та процесів проведення аудиту економічної безпеки підприємства на основі використання обліково-аналітичних технологій. У ході дослідження цього складного процесу використано методи аналізу, синтезу

зу, порівняння, історичний, діалектичний та статистичний. Наведені статистичні дані, які підтверджують факт недостатньої роботи правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю в сфері економічної діяльності, що фактично може, за такої негативної тенденції, загрожувати економічній безпеці нашої держави. На основі проведеного дослідження зроблені відповідні висновки та узагальнення. Зокрема відзначено, що аудит безпеки допоможе своєчасно виявити і мінімізувати комерційні, фінансові та інші ризики в управлінні підприємством. Доведена обґрунтована необхідність впровадження аудиту безпеки, як незалежної експертизи виробничої й фінансово-господарської діяльності та формулювання думки незалежного експерта (аудитора) щодо стану безпеки підприємства. Визначені складові концептуальної моделі побудови аудиту безпеки підприємства, яка повинна мати наступні елементи: мета аудиту, методи аудиту, його об'єкт і суб'єкт, оцінка стану комплексної безпеки систем та підсистем підприємства; механізм виявлення загроз у сфері аудиту безпеки підприємства та контроль якості аудиту безпеки.

Ключові слова: аудит, аудит безпеки, економічна безпека, правопорушення, економічні злочини, стратегія національної безпеки.

Вступ

Система економічної безпеки являє собою єдність взаємодії національних інтересів та протистояння економічним загрозам, які їй властиві. Держава повинна створити умови для економічної безпеки. Економічна безпека – це можливість і здатність економіки країни розвиватися в умовах невизначеності і конфліктів та ризиків, які виникають під час здійснення економічної діяльності (Shvydanenko et al., 2011; Smolynets, 2017; Orlova-Kurilova, 2017; Smolynets et al., 2017).

Економічна безпека підприємства залежить від різних факторів. Шкоду його інтересам може бути завдано в результаті несприятливої економічної політики держави, протиправних дій конкурентів, кризових явищ в економіці, надзвичайних подій, управлінської некомпетентності, соціальної напруги тощо. Для кожного підприємства зовнішні і внутрішні загрози мають індивідуальний характер.

Необхідною є мінімізація внутрішніх і зовнішніх загроз економічній стабільності підприємства. Для цього потрібно розробити комплекс заходів економіко-правового та організаційного характеру для того, щоб знизити загрози його фінансовим, матеріальним, інформаційним та кадровим ресурсам. У процесі досягнення поставленої мети передбачається вирішення конкретних завдань за різними напрямками забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека кожного підприємства суто індивідуальна і залежить, перш за все, від законодавчої бази, обсягу матеріальних та матеріально-технічних ресурсів, які керівник підприємства виділяє на забезпечення економічної безпеки, розуміння кожного зі співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, знань та практичного досвіду працівників, які безпосередньо займаються побудовою та підтримкою у робочому стані самої системи економічної безпеки.

У Стратегії національної безпеки підкреслюється, що належне фінансове і матеріально-технічне забезпечення виконання передбачених нею заходів має спиратися на сталий і динамічний розвиток національної економіки та розширення фінансових можливостей держави (Ukaz Prezydenta Ukrainy, 2016). Економіка України перебуває у кризовому стані і вимагає на державному рівні реалізації комплексної програми дій, яка спрямована на визначення дестабілізуючих факторів, локалізації їх негативного впливу, відродження економічного потенціалу, підвищення рівня

забезпеченості національної безпеки та її економічної складової, проведення попереджувальних заходів, своєчасної компенсації відхилень від нормального стану. Велике значення для зменшення економічних ризиків відіграє аудит безпеки. Все це обумовлює необхідність проведення подальших наукових розробок у цьому напрямку.

Організована злочинність є однією з найсерйозніших проблем у важких обставинах економічної кризи та радикальних реформ, що проводяться в Україні.

Вона стосується як фінансово-кредитної системи, так і промисловості, торгівлі, сфери побуту та зовнішньоекономічної діяльності.

Теоретичні та практичні розробки у сфері аудиту безпеки, які ефективно використовуються в умовах ринкових відносин, у поєднанні з юридичними і соціально-технологічними особливостями України відкривають нові можливості для пошуку більш досконалої моделі побудови аудиту безпеки підприємства.

Матеріал і методи досліджень

Питання економічної безпеки розглянуто у працях таких провідних вчених України як Чорної А.М., Козаченко А.В., Ляшенко О.М., Іванова Ю.Б. та інших. У розвиток аудиту безпеки вагомий внесок зробили такі фахівці, як Д. Айков, П. Гоффін, К. Сейгер. Проте ряд аспектів проблеми потребують подальшого поглибленого дослідження з урахуванням специфіки функціонування підприємств України в умовах економічної кризи. Зокрема обґрунтування концептуальних основ побудови системи аудиту безпеки підприємства. Одночасно існує ціла низка невирішених питань прикладного характеру, пов'язаних з удосконаленням методичного забезпечення моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства з метою своєчасного виявлення та упередження загроз його стійкому функціонуванню; визначенням економічно ненадійних контрагентів, співпраця з якими буде характеризуватися додатковими збитками; оцінюванням впливу ризиків на вартість капіталу підприємства; контролем за виконанням заходів із забезпечення безпеки, що потребує використання обліково-аналітичного інструментарію. І таким інструментарієм може стати аудит безпеки.

Метою наукової статті є комплексне розв'язання проблем впровадження на підприємстві аудиту безпеки шляхом розробки теоретичних і практичних рекомендацій, що ґрунтуються на засадах соціально-орієнтованої економіки і спрямовані на забезпечення

інформаційних потреб функціонування системи економічної безпеки підприємства. Для досягнення цієї мети у статті сформульовані наступні завдання:

- розкрити основи формування теорії економічної безпеки підприємства та дослідити еволюцію сутності економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;

- охарактеризувати сучасний стан боротьби з правопорушеннями в економічній сфері та визначити перспективи удосконалення складових забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства як основи його ефективної та стабільної діяльності;

- розробити теоретико-методологічне підґрунтя впровадження аудиту економічної безпеки підприємства як інформаційної системи стратегічного типу;

- надати практичні рекомендації щодо використання обліково-аналітичних технологій з метою управління ризиками підприємницької діяльності в системі економічної безпеки підприємства.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та емпіричні методи пізнання явищ та процесів проведення аудиту економічної безпеки підприємства на основі використання обліково-аналітичних технологій. У ході дослідження теоретичних аспектів цього складного процесу використано методи аналізу, синтезу та порівняння для деталізації об'єкта дослідження; історичний і діалектичний – для аналізу генези економічної безпеки та виявлення особливостей розвитку управління цього процесу на сучасному етапі; статистичний – для аналізу динаміки фінансово-економічних показників, що складають систему індикаторів економічної безпеки

Результати та їх обговорення

В умовах необхідності посилення контролю за діяльністю вітчизняних суб'єктів господарювання виникає нагальна потреба модернізації системи забезпечення їх економічної безпеки, здатної управляти ризиками шахрайства в середині підприємства та зловживаннями з боку контрагентів. Основним елементом такої модернізації повинно стати запровадження аудиту безпеки при забезпеченні інформаційних потреб економічної безпеки підприємства. Корупція є головною загрозою економічній безпеці України. Неприпустимо використання посади чиновника в інтересах власного бізнесу. Закордонні банки та організації, які працюють в Україні, погоджуються в тому, що загалом українська економіка перебуває в стані рецесії. Фінансові аналітики наголошують, що хоча закордонний попит на українську продукцію впав, зменшення імпорту енергоносіїв покращило платіжний баланс, а відтак в наступному році можна очікувати невеликого економічного зростання. В той же час, в ЄБРР очікують, що держава ризикує стабільністю своєї фінансової системи через проблеми на ринку зовнішніх запозичень та зменшення золотовалютного резерву. Вихід вбачають у стимулюванні АПК та інших секторів виробництва, а також у збільшенні товарообігу та інвестицій між Україною та ЄС.

В той же час загальна кількість виявлених правопорушень у господарській сфері протягом останніх 4-х років продовжує знижуватись. Це, в свою чергу, може свідчити про послаблення боротьби з економічною злочинністю. У 2016 році було зафіксовано 6940 економічних правопорушень, у той час як у 2015-му їх кількість складала – 7628, у 2014 – 8418, а в 2013 – 11104, що є на 38,5% більше ніж у 2015 році (рис. 1).

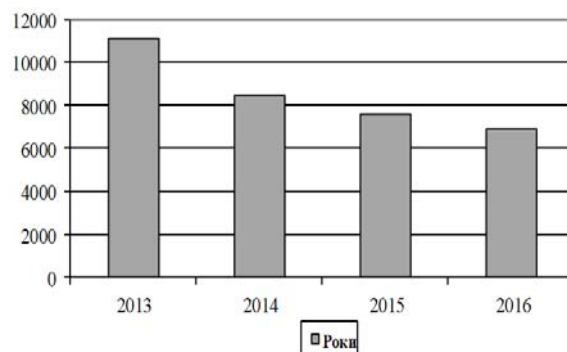

Рис.1. Кількість виявлених правопорушень у господарській сфері протягом останніх 4-х років (Bahanets', 2017)

Ці дані можуть свідчити про зниження активності правоохоронців у виявленні економічних злочинів, доказом чого є факт того, що в 2016 році обліковано всього 681 випадок фіктивного підприємництва (в той час як у 2015-му – 885, у 2014 – 858 та у 2013 – 891), 159 фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (у 2015 році – 221, у 2014 – 296 та у 2013 – 291), всього 10 випадків незаконної приватизації державного комунального майна (у 2015 році – 29, у 2014 – 46 та в 2013 – 26), лише 63 випадки шахрайства з фінансовими ресурсами (у 2015 році – 133, у 2014 – 347 та в 2013 – 337) (рис. 2).

Рис.2. Кількість виявлених економічних злочинів (Bahanets', 2017)

В останні роки припиняють діяльність сотні комерційних банків, в тому числі й штучно доведених до банкрутства. Виявлено лише 15 фактів нецільового використання бюджетних коштів (у 2015 році – 24, у 2014 – 34 та в 2013 – 48). Значні суми бюджетних коштів, які виділені на оборону, використовуються не за призначенням. У 2016 році виявлено 1203 кримінальних правопорушень, які стосуються ухилення від сплати податків та зборів (у 2015 році – 1748, у 2014 – 1800).

– 1899 та в 2013 вдвічі більше – 3069) (Ukaz Prezydenta Ukrainy, 2016) (рис. 3, рис. 4).

Рис. 3. Ухилення від сплати податків (Bahanets', 2017)

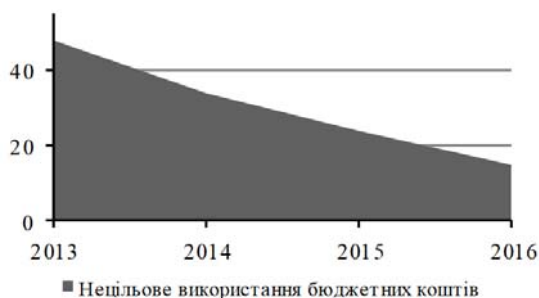

Рис. 4. Нецільове використання бюджетних коштів (Bahanets', 2017)

Таким чином, наведені статистичні дані наглядно підтверджують факт недостатньої роботи правоохоронних органів в боротьбі зі злочинністю в сфері економічної діяльності, що фактично може, за такої негативної тенденції, загрожувати економічній безпеці нашої держави.

Попередження економічних злочинів може здійснювати аудит безпеки.

Аудиторська діяльність – незалежна професійна діяльність аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, зареєстрованих у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, з надання аудиторських послуг (Zakon Ukrainy, 2017).

Аудит безпеки підприємства – незалежна оцінка поточного стану захищеності інформаційної системи, що встановлює рівень її відповідності певним критеріям. Мета такого аудиту – систематизувати загрози підприємству і запропонувати рекомендації щодо їх усунення.

Аудит безпеки дає можливість отримати цілісну та об'єктивну картину всієї інформаційної системи підприємства та її окремих життєвих циклів (бізнес-процесів), локалізувати властиві проблеми з метою створення ефективної й оптимальної програми розвитку системи забезпечення безпеки підприємства.

Стратегія економічної безпеки включає безперервну роботу всіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності з перевірки ділових партнерів, аналізу майбутніх угод, експертизи документів, виконання правил роботи з конфіденційною інформацією і т. п. Аудит безпеки в цьому випадку виступає в ролі контролера.

Заходи безпеки застосовується у разі виникнення або реального здійснення будь-яких загроз економічній безпеці підприємства. Ці заходи, проводять-

ся із застосуванням ситуаційного підходу і врахуванням всіх зовнішніх та внутрішніх чинників, реалізується через систему заходів, специфічних для даної ситуації.

Тактика забезпечення безпеки припускає застосування конкретних процедур і виконання конкретних дій з метою забезпечення економічної безпеки суб'єкта підприємництва.

Напрямок на мінімізацію загроз треба починати з мікрокрівня тому, що загрози і кризові явища завжди починаються на рівні домогосподарств та фірм.

В сучасних умовах, тільки ті господарюючі суб'єкти зможуть ефективно здійснювати свою діяльність, які впровадили сучасну систему аудиту безпеки, мають кращі показники в порівнянні з підприємствами, що працюють на основі старих принципів управління. В багатьох розвинених країнах менеджери у своїй роботі звертаються до послуг спеціальної служби безпеки.

Економічна безпека підприємства, на нашу думку, повинна мати такі складові як:

- юридичне забезпечення безпеки діяльності підприємства;
- збереження комерційної таємниці перспективних розробок та аудит організаційної та фінансово-господарської діяльності;
- аналіз економічної діяльності ділових партнерів.

Західні фірми до аудиту безпеки додатково включають такі елементи як:

- захист від терористичних актів
- захист від бюрократичного та неправового впливу з боку державних органів.

Під аудитом безпеки слід розуміти забезпечення безпеки підприємств у економічній, інформаційній, соціальній та інших сферах підприємницької діяльності.

Концептуальна модель побудови аудиту безпеки підприємства, на нашу думку, повинна мати наступні елементи: мета аудиту, методи аудиту, його об'єкт і суб'єкт, оцінка стану комплексної безпеки систем та підсистем підприємства; механізм виявлення загроз у сфері аудиту безпеки підприємства та контроль якості аудиту безпеки.

Висновки

Дослідження існуючих науково-методичних підходів до оцінювання стану економічної безпеки підприємства свідчить, що основним недоліком, який значно знижує та унеможливує їх практичне застосування є спрямованість лише на оцінювання досягнутого стану безпеки, тоді як у сучасному розуміння економічна безпека характеризує досягнутий рівень захищеності та процес, який забезпечує досягнення стану безпеки. Для подолання зазначеного недоліку та розширення аналітичних можливостей існуючих моделей оцінювання економічної безпеки, пропонується проводити аудит безпеки який, ґрунтуючись на принципах системи збалансованих показників, дозволяє узгодити та оптимізувати діяльність усіх функціона-

льних підрозділів при виконанні ними заходів із забезпечення стійкого функціонування підприємства відповідно до обраної стратегії його безпеки та розвитку.

В Україні відсутній окремий закон, який би регулював відносини між суб'єктами права щодо захисту бізнесу чи корпоративних прав, як з боку злочинних угруповань, так і з боку корумпованих владних структур. Норми права, які регулюють вказані відносини, містяться в окремих законах України, Указі Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» тощо.

Аудит безпеки, як незалежна експертиза виробничої та фінансово-господарської діяльності допоможе своєчасно виявити і мінімізувати комерційні, фінансові та інші ризики в управлінні підприємством.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується використовувати положення статті при викладанні навчальних дисциплін «Аудит», «Організація і методика аудиту», «Аудит за галузями економічної діяльності та видання навчального посібника.

References

- Bahanets', O. (2017). Kryminohenna sytuatsiya v Ukraini: yak zminyvsya yiyi stan protyahom 2016 roku v porivnyanni z mynulymy rokamy? *Hazeta Yurydychnyy visnyk Ukrainy*. 25 (in Ukrainian).
- Orlova-Kurilova, O. (2017). Conditions of innovational model of Ukrainian economy economic development formation. *Scientific Messenger LNUVMB*, 19(81), 93–97. doi:10.15421/nvlvet8116.
- Shvydanenko, H.O., Kuz'omko, V.M., Noritsyna, N.I. (2011). *Ekonomichna bezpeka biznesu: navch. posib. K.: KNEU* (in Ukrainian).
- Smolynets, I.B. (2017). Different aspects of organizational-legal forms of business in agricultural sector. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*. 19(76), 100–107. doi:10.15421/nvlvet7620.
- Smolynets, I.B., Olenych, I.R., Hariv, I.I., & Gutyj, B.V. (2017). Entrepreneurship in agriculture. *Scientific Messenger LNUVMB*, 19(81), 56–63. doi:10.15421/nvlvet8109.
- Ukaz Prezydenta Ukrainy (2016). Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnya 2016 roku «Pro Doktrynu informatsynoyi bezpeky Ukrainy», vid 25. 02. 2017 r. № 47 (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy (2017). Pro audyt finansovoyi zvitnosti ta audytors'ku diyal'nist', vid 21 hrudnya 2017 roku. № 2258-VIII (in Ukrainian).